

HISTORY AND ARCHEOLOGY, ARCHIVAL STUDIES

 DOI 10.51582/interconf.19-20.03.2023.034

Воєнна політика мусульманського Єттишару: дискурс проблеми (1872 – 1878)

Пугач Вячеслав Вікторович¹,

Корольов Станіслав Сергійович²

¹ викладач кафедри загальновійськових дисциплін військово-юридичного інституту;
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого; Україна

² кандидат історичних наук, доцент, начальник кафедри загальновійськових дисциплін;
військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;
Україна

Анотація.

Метою даної статті є проведення історичної розвідки щодо формування напрямків розвитку
воєнної політики мусульманського Єттишару (1872 – 1878) та шляхів її реалізації

Ключові слова:

воєнна політика
Єттишар
Якуб-бек Бадаулет
Кашгарське ханство
Цинська імперія
Російська імперія
Великобританія
Османська імперія
збройні сили Єттишару

HISTORY AND ARCHEOLOGY, ARCHIVAL STUDIES

Криза Цинської держави середини XIX ст. привела до низки національних повстань на західній периферії імперії, які відбувалися під релігійними гаслами. Результатом цих процесів стало утворення мусульманських держав на території сучасного Сінцзян-Уйгурського автономного району КНР. У 70-х роках XIX ст. вони були об'єднані в єдину державу Єттишар на чолі з кашгарським ханом Якуб-беком Бадаулетом.

Зовнішній політиці Якуб-бека в історичних дослідженнях приділялося багато уваги, але на воєнну політику його держави історики звертали увагу несистемно [1 – 9].

Авторами були проведені історичні розвідки, які були присвячені висвітленню процесу створення збройних сил Єттишару в означений період існування цієї центральноазійської держави [10, 11].

Воєнну політику розглядають як частину загальної політики певних соціальних сил і спеціально створених ними інститутів влади, що спрямована на підготовку і використання засобів збройного насильства для досягнення тих чи інших класових, національних або загальнолюдських інтересів, поставленої мети; для ведення війни або протидії їй.

Досліджуючи воєнну політику Єттишару слід зауважити, що її необхідно розглядати у двох аспектах – зовнішнього та внутрішнього.

Зовнішній аспект воєнної політики Кашгарської держави полягав у формуванні певних стратегічних відносин як з сусідніми країнами, так і з провідними країнами світу, які мали вплив на Східний Туркестан.

Якуб-бек Бадаулет створював Єттишар шляхом об'єднання мусульманських держав Східного Туркестану та частини Джунгарії, які виникли у результаті антицинських повстань, що сформувало антикитайський вектор воєнної політики цієї держави. Саме боротьба з Цинською імперією була основним завданням, яке саме забезпечувало існування кашгарського ханства. Певний час Якуб-беку Бадаулету вдавалося підтримувати цей напрямок воєнної політики до самої своєї смерті [1, 3, 5].

Складні відносини відбувалися у сфері воєнної політики і з найближчими сусідами Так, наприклад, сусіднє Кокандське ханство кашгарською державою розглядалося і як противник, і як ситуативний союзник, через якого можна було впливати на

HISTORY AND ARCHEOLOGY, ARCHIVAL STUDIES

Російську імперію. Доречи, остання окупувавши Ілійський край у 1871 р. постала невпевненим гравцем у регіоні, який зайняв вибігуювальну позицію [8].

Але саме з Російською імперією певний час Якуб-бек намагався побудувати добросусідські відносини з метою отримати у її особі могутнього воєнного союзника в боротьбі з Цінською імперією. Ця задача так і не була втілена в життя. Російський уряд був стурбований виникненням нової незалежної мусульманської держави і спрямував свою діяльність в регіоні на поліпшенні російсько-китайських відносин [8].

Воєнна політика Єттишару формувалася і у відношеннях з Великобританією, яка намагалася збільшити свій вплив в Центральній Азії.

Стосунки з Англією носили несистемний характер. Британський колоніальний підхід до регіону, розглядання його тільки як ринку збуту промислових товарів не сприяв розвиненню співпраці держав у військовій сфері. Проте певна допомога від Великобританії була. Вона проявлялася у наданні відносно нових зразків стрілецького озброєння, підготовки підрозділів Єттишару англійськими інструкторами та певної фінансової допомоги [6 – 8].

Найбільш системно у воєнно-політичній сфері Кашгарське ханство співпрацювало з Османською імперією. Еліта останньої вважала себе покровителем мусульман Східного Туркестану і, в дуже короткий час, признала незалежність Єттишару.

Османська імперія надала Якуб-беку 6 гармат Круппа, 1000 рушниць «старого зразка», 200 гвинтівок «нового зразка» та відповідні спорядження та боєприпаси до них [3, 6]. Навчання особового складу армії Єттишару здійснювалося османськими інструкторами. Турецька навчальна місія працювала в період з 1873 по 1875 рр. і розташовувалися у фортеці Янгісар поблизу міста Кашгар [3, 9].

Внутрішній аспект воєнної політики Кашгарської держави полягав у створенні власних збройних сил та боротьбі з проявом сепаратизму в окремих районах ханства.

Якуб-бек Бадаулет створив потужну армію, яка добре показала себе у ході формування держави. Основу армії Єттишару склали сухопутні війська, які Якуб бек розподілив на три роди військ, а саме піхоту (тайфурчі та сарбази), кінноту (джигіти) та артилерію (топчі). Максимальна кількість

HISTORY AND ARCHEOLOGY, ARCHIVAL STUDIES

збройних сил на момент їх піднесення сягала 45 тис. чол. [10, 11].

Основу сухопутних військ армії Якуб-бека складала піхота. Її ядром були тайфурчі, що озброювалася застарілими важкими гладкоствольними гнотовими рушницями – тайфурами, калібром 20–25 мм. Останні у ході повстання у значній кількості дісталися кашгарцям у якості трофеїв від цинської армії. Кожен тайфур обслуговували чотири особи, які мали чіткі завдання в ході підготовки та ведення вогню. Крім того, кожен загін-тайфурчі прикривався вогнем ще одного піхотинця, озброєного легкою гнотовою рушницею. П'ять тайфурів складали взвод на чолі з командиром, озброєним також легкою рушницею. Кількість тайфурів в кашгарській армії сягала до 200 одиниць [1, 6, 10, 11].

Підрозділи, які озброювалися холодною зброєю (сарбази), розвивали успіх на полі бою, після вогню з тайфурів та артилерії. Для збільшення мобільності війська сарбази пересувалися на мобілізованих кінних арбах.

Кіннота була нечисельна і складалася, як правило, з іноземців та загонів кочових народів, які територіально входили до складу держави. Озброювалася вона холодною та легкою вогнепальною зброєю. Перед нею ставилося завдання переслідування противника на полі бою та дій з засідок.

Артилерія (топчі) Єттишара формувалася за рахунок трофейних китайських гладкоствольних гармат та нарізної артилерії британського та німецького виробництва. У 1875 р. артилерія складалася з декількох дивізіонів гармат, організаційно побудованих за турецьким зразком. Кожна батарея цих дивізіонів прикривалася 50 – 60 джигітами та сарбазами. Як правило, імпортовані гармати обслуговувалися іноземними фахівцями (афганці, індуси) [10, 11].

Спочатку набір до армії Кашгарського ханства здійснювався добровільно. Згодом він став формуватися двома шляхами. По-перше, це наймання військових загонів з інших держав, а саме з Афганістану, Індії та Кокандського ханства. По-друге, це примусова рекрутчина. З кожного населеного пункту рекрутували чоловіків віком від 15 до 30 років. Крім того, окремі загони піхоти формувалися з числа насильно ісламізованих китайців (до 1 тис. осіб). Максимальна кількість збройних сил на момент їх піднесення сягала 45 тис. чол.

HISTORY AND ARCHEOLOGY, ARCHIVAL STUDIES

Навчання особового складу армії Єттишару здійснювалося британськими та османськими інструкторами. Обидві навчальні місії працювали в період з 1873 по 1875 рр. і розташовувалися у фортеці Янгісар поблизу міста Кашгар. Відзначалося достатнє бойове злагодження частин та підрозділів збройних сил Єттишару, яке формувалося в ході постійних навчань [1, 10, 11].

Якуб-бек намагався уніфікувати утримання військовослужбовців кашгарської армії. Були введені норми утримання для кожного військового в залежності від посади, яка обійнялася [1, 10, 11].

Питання тилового забезпечення були покладені на ісламізованих китайців. Перед ними поставали завдання щодо відновлення фортець, прокладання доріг, закупівля продуктів та фуражу у населення [1, 10, 11].

Кашгарська армія на етапі її піднесення відзначалася високою військовою дисципліною, в основу якої була покладена система суворих покарань, навіть до смертної кари, що базувалася на ісламських традиціях.

Недоліком армії Єттишару була її слабка мобільність та прив'язка до фортець, утримання гарнізонів яких покладалося на місцеву владу [10].

Велике значення у військовій політиці Якуб-бека відіграло створення централізованої держави та боротьба з сепаратизмом. Рухи повсталіх феодалів жорстко придушувалися.

Воєнна політика, як складова політики держави Єттишару була припинена широкомасштабним наступом цинських військ та повним знищенням кашгарського ханства.

References:

- [1] Куропаткин А. Н. Кашгария: Историко-географический очерк страны, её военные силы, промышленность и торговля. Санкт-Петербург, 1879. 435 с.
- [2] Веселовский Н.И. Бадаулет Якуб-бек, Аталык Кашгарский // Записки Восточного Отделения Императорского Русского Археологического Общества. – Т. X. – Вып. I– IV. Санкт-Петербург, 1897–1898. 103 с.
- [3] Васильев А.Д. Османский протекторат и российская политика в Кашгаре в 70-х – начале 80-х гг. XIX в. // Мир Большого Алтая. № 2 (2.2). Москва, 2016. С.374 – 382.
- [4] Ходжаев А. Цинская империя, Джунгария и Восточный Туркестан (колониальная политика Цинского Китая во второй половине XIX в.). Москва, 1979. 544 с.
- [5] Hodong Kim. Holy war in China: the Muslim rebellion and state in

HISTORY AND ARCHEOLOGY, ARCHIVAL STUDIES

- Chinese Central Asia, 1864–1877. Stanford University Press, 2004. 452 p.
- [6] Forbes A. Warlords and Muslims in Chinese Central Asia. Political history of republican sinkiang 1911–1949. Cambridge, 1986
- [7] Henze P.B. The Great game in Kashgaria. British and Russia missions to Yakub Beg, 1989.
- [8] Васильев А.Д. Османская империя и «большая игра» в Кашгаре (1865–1878). // Исторический вестник. Том одиннадцатый [158]. Россия и исламский мир. Москва, 2015. С 39–77
- [9] Saray, Mehmet. Osmanli devleti ule Tiirkictan hanliklari arasindaki siyasi miinasebetler (1775–1875). – Политические связи между Османским государством и ханствами Туркестана в период первого этапа русской экспансии. – Istanbul: 1984, 160 s.
- [10] Пугач В.В., Гишко Г.Б. Військові реформи Якуб-Бека Бадаулета в Кашгарській державі (1872 – 1878) // Scientific collection «interconf», (100): with the proceedings of the 6th international scientific and practical conference «Global and regional aspects of sustainable development» (february 26–28, 2022). Copenhagen, Denmark: berlitz forlag, 2022. P. 629 – 632.
- [11] Пугач В.В., Гишко Г.Б. Збройні сили мусульманського Єттишару (1872–1878) // Сходознавство. Актуальність та перспективи. Матеріали III міжнародної науково-методичної конференції, 6 травня 2022 р. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. С. 214 – 216